

433

OBWIESZCZENIE MINISTRA KOMUNIKACJI

z dnia 8 października 1948 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Na podstawie art. 4 ustawy z dnia 16 czerwca 1948 r. o zmianie ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr 34, poz. 225) ogłaszam w załączeniu jednolity tekst ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr 6, poz. 32), z uwzględnieniem zmian wynikających z przepisów, wydanych do dnia ogłoszenia jednolitego tekstu, z zastosowaniem nowej ciągłej numeracji artykułów.

Podany w załączniku do obwieszczenia niniejszego jednolity tekst ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej nie obejmuje przepisów art. 2 i 3 ustawy z dnia 16 czerwca 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 34, poz. 225), które stanowią, że:

- 1) Dotychczasowe drogi wojewódzkie uznane zostają za drogi państwowe.

W okresie lat pięciu od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 czerwca 1948 r. o zmianie ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o bu-

dowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. Nr 34, poz. 225) Ministrowie: **Komunikacji, Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych**, w porozumieniu z Ministrami **Odbudowy i Skarbu** oraz Prezesem **Centralnego Urzędu Planowania** — po zasięgnięciu opinii właściwej wojewódzkiej rady narodowej i za zgodą **Rady Państwa** — ustalają w drodze rozporządzeń, które z istniejących dróg publicznych zalicza się do kategorii dróg państwowych i powiatowych.

Istniejące drogi publiczne, nie objęte rozporządzeniami, wymienionymi w ustępie poprzedzającym, zalicza się do kategorii dróg gminnych.

- 2) Moc obowiązującą ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr 6, poz. 32) rozciąga się na cały obszar województwa śląskiego.

Minister Komunikacji:

Jan Rabanowski

Załącznik do obwieszczenia Ministra Komunikacji
z dnia 8 października 1948 r. (poz. 433).

U S T A W A

z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej.

I. Postanowienia ogólne.

Art. 1. Drogi publiczne dzielą się na następujące kategorie:

- 1) drogi państwowe, mające znaczenie ogólnopństwowe, zaliczone do tej kategorii aktem ustawodawczym,
- 2) drogi powiatowe, mające znaczenie ekonomiczno-komunikacyjne dla powiatów i zaliczone do tej kategorii uchwałą powiatowej rady narodowej,
- 3) drogi gminne, do których należą drogi publiczne, mające znaczenie ekonomiczno-komunikacyjne dla gmin lub gromad, nie zaliczone do jednej z dwóch poprzednich kategorii, a uznane za drogi gminne uchwałą gminnej bądź miejskiej rady narodowej oraz ulice i place miejskie i wiejskie w tymże trybie za drogi gminne uznane.

Dojazd do stacji kolejowej (przystanku), portów: lotniczego, rzeczno- lub kanałowego (przystani) stanowi droga publiczna, zbudowana dla połączenia innej drogi publicznej ze stacją kolejową (przystankiem), portami: lotniczym, rzeczno- lub kanałowym (przystanią) na przestrzeni od przecięcia z istniejącą drogą publiczną do głównego budynku stacyjnego lub portu rzeczno- lub kanałowego (przystani) lub granicy lotniska.

Dojazd należy do tej samej kategorii dróg publicznych, co i droga, którą dojazd łączy ze stacją, portem lub granicą lotniska.

Art. 2. O ile droga, niezbędna dla komunikacji publicznej, nie zostanie zaliczona do kategorii dróg powiatowych lub gminnych (art. 1 ust. 1 pkt 2 i 3), zarządzi Ministerstwo Komunikacji po porozumieniu się z Ministerstwem Administracji Publicznej oraz Ministerstwem Ziemi Odzyskanych przekazanie danej drogi właściwemu związkowi samorządowemu, a związek ten obowiązany będzie objąć tę drogę i utrzymywać ją własnym kosztem.

Art. 3. Wszelkie urządzenia, które znajdują się na torze jezdny lub tuż obok niego, jak mosty, tamy, nasypy, rowy, place składowe na materiały drogowe, budynki drogowe itp., stanowią przynależność drogi publicznej.

Znaki drogowe i inne urządzenia, przeznaczone do ułatwienia ruchu drogowego lub zapewnienia porządku i bezpieczeństwa tego ruchu,

winny być utrzymane przez zarząd drogowy w stanie odpowiadającym ich przeznaczeniu.

Art. 4. Budowa nowej drogi publicznej, przenoszenie całej drogi lub jej odcinków z jednej kategorii drogi do drugiej, jako też zaniechanie drogi publicznej następuje w sposób, przewidziany w art. 1 ust. pierwszy.

Postanowienia te nie odnoszą się do częściowego zaniechania drogi w celu ulepszenia trasy drogi.

Grunt, pozostały po zaniechanej drodze, a niepotrzebny dla celów drogowych, mają prawo nabyć właściciele przyległych nieruchomości po cenie szacunkowej; jeżeli zaś kupno nie dojdzie do skutku w ciągu jednego roku, grunt ten będzie sprzedany przez licytację. Kwota ze sprzedaży uzyskana wpływa do funduszu odnośnej kategorii dróg.

Szczegółowe przepisy, dotyczące tworzenia lub zmian sieci dróg publicznych na obszarach, objętych przebudową ustroju rolnego, wyda Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Art. 5. Na wniosek Ministra Obrony Narodowej Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami: Administracji Publicznej, Ziemi Odzyskanych i Skarbu może zlecić właściwemu zarządom drogowym wykonanie na koszt Skarbu Państwa pewnych robót drogowych w zakresie budowy lub przebudowy dróg samorządowych.

Art. 6. O przywróceniu szerokości drogi publicznej do stanu pierwotnego w razie jego naruszenia orzeka powiatowa władza administracji ogólnej.

Art. 7. Grunty stale lub czasowo potrzebne do budowy i utrzymania dróg, wraz ze znajdującymi się na nich budowlami, oraz materiały, niezbędne do budowy i utrzymania dróg, mogą być nabyte w drodze wyłączenia względnie czasowo zajęte.

Art. 8. W razie potrzeby przeprowadzenia pomiarów do budowy dróg i mostów na gruntach prywatnych odnośne zarządy drogowe mają otrzymać od władz administracyjnych pierwszej instancji upoważnienie do wykonania tych prac na gruntach prywatnych za wynagrodzeniem istotnych szkód, wyrządzonych w czasie dokonywania pomiarów.

Art. 9. Przy budowie i utrzymaniu mostów, przepustów i innych urządzeń wodnych zarząd

drogi winien zastosować się do postanowień ustaw wodnych.

Jeżeli droga publiczna prowadzi groblą ochronną, zarząd drogowy obowiązany jest utrzymywać groblę w przepisanej wysokości.

Art. 10. Ustawa niniejsza nie narusza praw i obowiązków, opartych na szczególnych tytułach prawnych, co do dróg wszelkich kategorii.

II. Administracja drogowa.

Art. 11. Władzą naczelną w zakresie budowy i utrzymania dróg publicznych jest Minister Komunikacji, w zakresie zaś planowania, rozbudowy i przebudowy sieci komunikacji drogowej—w porozumieniu z Ministrami: Odbudowy, Administracji Publicznej, Ziemi Odzyskanych i Obrony Narodowej z zachowaniem uprawnień Rady Państwa, wynikających z dekretu z dnia 1 października 1947 r. o planowej gospodarce narodowej (Dz. U. R. P. Nr 64, poz. 373).

Minister Komunikacji sprawuje zwierzchni nadzór techniczny nad drogami wszystkich kategorii, prowadzi politykę drogową, wydaje przepisy techniczne o budowie i utrzymaniu dróg oraz ustala kwalifikacje fachowe, wymagane od technicznego personelu drogowego.

Zwierzchni nadzór administracyjny nad drogami państwowymi sprawuje Minister Komunikacji. Zwierzchni nadzór administracyjny nad drogami powiatowymi i gminnymi sprawuje Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Administracji Publicznej i Ziemi Odzyskanych w myśl zasad, ustalanych za zgodą Rady Państwa.

Projekty budowy i przebudowy dróg państwowych wymagają zatwierdzenia przez Ministra Komunikacji. Projekty budowy i przebudowy tych dróg w granicach miast wydzielonych zatwierdza Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Odbudowy. Projekty budowy i przebudowy dróg powiatowych i gminnych wymagają zatwierdzenia wojewódzkiej władzy administracji ogólnej.

Art. 12. Budowa i utrzymanie dróg państwowych należy do zakresu działania administracji państwowej.

Budowa i utrzymanie dróg powiatowych i gminnych należy do zakresu działania właściwych związków samorządu terytorialnego.

Art. 13. Wojewódzka władza administracji ogólnej jest w drugiej instancji organem Ministerstwa Komunikacji w zakresie administracyjnego i technicznego zarządu dróg państwowych oraz w zakresie nadzoru technicznego nad budową i utrzymaniem dróg powiatowych i gminnych na obszarze województwa.

Art. 14. Przy wydziałach powiatowych tworzy się powiatowe zarządy drogowe, podległe w zakresie budowy i utrzymania dróg państwowych wojewódzkiej władzy administracji ogólnej,

a w zakresie budowy i utrzymania dróg powiatowych i gminnych — wydziałom powiatowym.

Do zadań powiatowego zarządu drogowego należy:

- 1) budowa i utrzymanie dróg państwowych i powiatowych,
- 2) wykonywanie wszelkich czynności administracyjnych, związanych z budową i utrzymaniem dróg, wymienionych w pkt 1,
- 3) nadzór nad budową i utrzymaniem dróg gminnych.

Kierownika powiatowego zarządu drogowego mianuje Minister Komunikacji po zasięgnięciu opinii prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej.

Kierownik i personel biurowy powiatowego zarządu drogowego oraz personel liniowy dróg państwowych są funkcjonariuszami państwowymi.

Pracownicy liniowi samorządowej służby drogowej podlegają przepisom, obowiązującym innych pracowników danego związku samorządowego. Pod względem służbowym pracownicy ci podlegają kierownikowi powiatowego zarządu drogowego.

Koszty utrzymania biura powiatowego zarządu drogowego pokrywa Skarb Państwa i powiatowy związek samorządowy w stosunku procentowym do dokonanych wydatków budżetu drogowego, państwowego i samorządowego.

Art. 15. Pracownicy samorządowej służby drogowej pod względem umundurowania i pod względem innych świadczeń powinni być zrównani z państwowym personelem drogowym.

Art. 16. Jeżeli miasto nie wydzielone z powiatowego związku samorządowego lub gmina wiejska nie spełnia obowiązków, wynikających z niniejszej ustawy oraz przepisów na jej podstawie wydanych — powiatowy związek samorządowy może na podstawie uchwały rady narodowej przejąć na określony czas gospodarkę drogową wraz z funduszami.

Art. 17. Budowa, przebudowa i utrzymanie dojazdów państwowych do stacji należy do administracji państwowej, budowa zaś, przebudowa i utrzymanie dojazdów powiatowych i gminnych (ulic miejskich i wiejskich) do stacji należy do właściwych związków samorządu terytorialnego, jeżeli strony inaczej nie postanowią.

Budowa, przebudowa i utrzymanie skrzyżowań torów kolejowych z drogami publicznymi w poziomie szyn na przestrzeni 8,5 m od skrajnych szyn po obu stronach torowiska lub na przestrzeni między rogatkami przejazdu, jeżeli są one umieszczone w odległości większej niż 8,5 m — należy do przedsiębiorstwa kolejowego.

Budowa i przebudowa skrzyżowań torów kolejowych z drogami publicznymi w różnych poziomach, jeżeli strony inaczej nie postanowią, należy do przedsiębiorstwa kolejowego. Podejmowanie wymienionych robót następuje na podstawie porozumienia z wojewódzką władzą administracji ogólnej.

Utrzymanie wiaduktów drogowych nad koleją wraz z dojazdami do nich należy do właściwego zarządu drogowego, utrzymanie zaś wiaduktów kolejowych nad drogami publicznymi — do przedsiębiorstwa kolejowego. W zakresie utrzymania wiaduktów każda z wymienionych stron działa w porozumieniu z drugą stroną interesowaną.

Budowa i utrzymanie rogatek kolejowych należy do przedsiębiorstwa kolejowego.

Budowa i utrzymanie rogatek granicznych należy do organów ochrony granicy w porozumieniu z właściwym zarządem drogowym.

Art. 18. Do wykonania pewnych robót na drogach państwowych ze względu na ich techniczne znaczenie, rodzaj lub sposób finansowania może Minister Komunikacji powoływać specjalne organy.

Zarządzenie Ministra Komunikacji, wydane w porozumieniu z Ministrami: Administracji Publicznej, Ziem Odzyskanych i Skarbu, określi organizację i sposób pokrywania kosztów utrzymania tych organów.

Art. 19. W celu zaspokojenia potrzeb gospodarki drogowej Minister Komunikacji może tworzyć i utrzymywać we własnym zakresie wytwórnie, warsztaty i inne zakłady.

Art. 20. Szczegółowe przepisy o organizacji i administracji drogami publicznymi oraz o zakresie działania i odpowiedzialności poszczególnych jej organów pierwszej i drugiej instancji wydaje Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych za zgodą Rady Państwa.

III. Koszty budowy i utrzymania dróg.

Art. 21. Koszty budowy i utrzymania dróg państwowych pokrywa Skarb Państwa.

Budowę i utrzymanie dróg powiatowych dokonywa się z funduszków powiatowego związku samorządowego.

Budowę i utrzymanie dróg gminnych dokonywa się na koszt gminy na podstawie uchwały gminnej lub miejskiej rady narodowej.

Art. 22. Koszty budowy i utrzymania dojazdów do stacji pokrywają w połowie zainteresowane przedsiębiorstwa komunikacyjne, jeżeli umowy nie stanowią inaczej.

Koszty budowy i utrzymania odcinków dróg państwowych i powiatowych, przechodzących przez miasta i osady miejskie, uzdrowiska i zdrojowiska, w wysokości przeciętnych kosztów budowy lub utrzymania tych dróg poza granicami osiedli, ponosi Skarb Państwa, względnie właściwy związek samorządowy, o ile odcinki te nie były dotąd utrzymywane przez miejscowe gminy.

Art. 23. Koszty:

- 1) budowy skrzyżowań toru kolejowego z drogami publicznymi w razie budowy nowej kolei — ponosi przedsiębiorstwo kolejowe,

- 2) budowy skrzyżowań drogi publicznej z torami kolei w razie budowy drogi — ponosi zarząd drogi (Państwo lub związek samorządu terytorialnego),

- 3) przebudowy skrzyżowań dróg publicznych z kolejami — ponosi przedsiębiorstwo kolejowe lub zarząd drogi w zależności od tego, który z nich wystąpił z inicjatywą zmiany skrzyżowania, jeżeli zainteresowane strony nie postanowią inaczej,

- 4) utrzymania skrzyżowań torów kolejowych z drogami publicznymi w poziomie szyn — ponosi przedsiębiorstwo kolejowe,

- 5) utrzymania wiaduktów drogowych nad koleją wraz z dojazdami do nich — ponosi zarząd drogi,

- 6) utrzymania wiaduktów kolejowych nad drogami publicznymi — ponosi przedsiębiorstwo kolejowe,

- 7) utrzymania rogatek kolejowych — ponosi przedsiębiorstwo kolejowe, a rogatek granicznych — władze skarbowe po połowie z zarządem drogi.

Art. 24. Fundusze samorządowe na budowę i utrzymanie dróg powiatowych i gminnych mogą być zasilane przez zapomogi, udzielane ze Skarbu Państwa.

Art. 25. Otrzymujący z budowy lub utrzymania dróg szczególne korzyści lub też nadmierne zużywający drogi, jak np. kopalnie, fabryki i inne przedsiębiorstwa, mogą być pociągani do udziału w kosztach budowy i utrzymania dróg przez Ministerstwo Komunikacji na rzecz dróg państwowych, zaś przez odnośne związki samorządowe na rzecz dróg powiatowych i gminnych, o ile przedtem nie nastąpi dobrowolna w tym względzie ugoda.

Decyzje w tym względzie związków samorządowych mają być zatwierdzone przez ich władze nadzorcze.

Art. 26. W celu budowy i utrzymania dróg powiatowych i gminnych, o ile to leży w interesie publicznym, lecz przekracza siły finansowe danego związku samorządowego, lub też o ile te drogi nie zostały objęte programem budowy dróg tegoż związku, mogą powstawać spółki drogowe. Członkami spółek mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i prawne.

Art. 27. Spółki drogowe mogą powstać dobrowolnie za zgodą wszystkich interesowanych lub przy braku zgody przymusowo na żądanie grupy osób interesowanych, którzy zobowiążą się do poniesienia przynajmniej trzech piątych części kosztów budowy i utrzymania drogi. Spółki mają charakter osoby prawnej i mają prawo ściągania opłat od członków w drodze egzekucji administracyjnej.

Art. 28. Zatwierdzanie statutów spółek drogowych według statutu wzorowego, który wyda Minister Komunikacji, orzekanie w przedmiocie zakładania i rozwiązywania spółek przymusowych

i zmian statutów oraz bezpośredni nadzór nad działalnością spółek drogowych należy do powiatowego związku samorządowego.

IV. Świadczenia drogowe w naturze.

Art. 29. Do robót na drogach państwowych i powiatowych w razie zagrożenia lub przerwania komunikacji, spowodowanego wypadkami żywiołowymi, jak: zasy śnieżne, powodzie, usuwiska, może być zarządzane przez organy administracyjne państwowe pierwszej instancji, a w wypadkach nagłych przez władze gminne, przymusowe dostarczenie środków przewozowych i robocizny za opłatą z właściwego funduszu drogowego, ustaloną przez wydział powiatowy, względnie zarząd miejski w miastach, wydzielonych z powiatów.

Art. 30. Osoby, którym według prawa międzynarodowego służy prawo zakrajowości, oraz zawodowi konsulowie, dopuszczeni do urzędowania w Polsce, i zawodowi urzędnicy konsulatów, jeżeli posiadają obywatelstwo państwa wysyłającego — nie podlegają, z zastrzeżeniem wzajemności, obowiązkowi przymusowego dostarczenia robocizny i środków przewozowych w przypadkach, przewidzianych w art. 29, co do pojazdów, przeznaczonych do użytku służbowego.

Nie podlegają obowiązkowi dostarczenia robocizny:

- 1) duchowni wyznań chrześcijańskich i niechrześcijańskich uznanych przez Państwo,
- 2) zakonnicy i zakonnice wyznań chrześcijańskich, uznanych przez Państwo, po złożeniu ślubów zakonnych,
- 3) nowicjusze i nowicjuszki zakonów katolickich oraz klasztorów prawosławnych,
- 4) zatwierdzeni przez władzę państwową rabini i podrabini,
- 5) posłowie na Sejm,
- 6) niezdolni do pracy wskutek choroby lub ułomności fizycznych,
- 7) kobiety ciężarne oraz matki dzieci do lat 6,
- 8) małoletni do lat 15,
- 9) osoby, mające więcej niż 60 lat,
- 10) osoby, zamieszkałe dalej niż 10 km od miejsca wykonywania robót,
- 11) funkcjonariusze państwowi i samorządowi, pracownicy: państwowych i samorządowych zakładów użyteczności publicznej, instytucji ubezpieczeń społecznych, opiekuńczych, leczniczych oraz fachowy personel służby zdrowia,
- 12) pracownicy przedsiębiorstw, wykonywających publiczne przewozy regularne, jeżeli przewozy te nie zostały wstrzymane wskutek przerwania komunikacji.

Pracownicy przedsiębiorstw państwowych lub będących pod zarządem państwowym mogą być pociągani do obowiązku przymusowego dostarczenia robocizny w przypadkach, przewidzianych w art. 29, jedynie za zgodą zarządu danego przedsiębiorstwa.

Nie podlegają obowiązkowi dostarczenia posiadanych środków przewozowych:

- 1) instytucje ubezpieczeń społecznych, opiekuńcze, lecznicze i zapobiegawcze,
- 2) organy służby bezpieczeństwa publicznego,
- 3) posiadacze środków przewozowych, służących do przewożenia poczty, co do tych środków przewozowych z wyjątkiem koncesjonowanych przedsiębiorstw samochodowych,
- 4) przemysłowe przedsiębiorstwa państwowe,
- 5) przedsiębiorstwa, wykonywające publiczne przewozy regularne, jeżeli przewozy nie zostały wstrzymane wskutek przerwania komunikacji,
- 6) posiadacze: ogierów i klaczy, zapisanych do ksiąg stadnych lub do ksiąg ogierów i klaczy zarodowych, prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 16 maja 1946 r. o nadzorze nad hodowlą koni (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 154), klaczy wysokożrebnych i klaczy ze źrebiętami w wieku do 3 miesięcy, koni pracujących stale w kopalniach pod powierzchnią ziemi oraz koni, używanych do badań naukowych lub celów leczniczych w zakładach naukowych i leczniczych, co do tych zwierząt.

Art. 31. Zarząd drogi ma prawo urządzać i utrzymywać na obcym gruncie zasłony odśnieżne w celu niedopuszczenia do zagrożenia lub przerwania komunikacji na drogach publicznych wskutek zasp śnieżnych. Sposób urządzania i utrzymywania zasłon odśnieżnych ustali Minister Komunikacji.

Organy drogowe mają prawo wstępu na grunty, przylegające do drogi, bez względu na to, czyją własność one stanowią, dla urządzenia na tych gruntach zasłon odśnieżnych.

W razie wyrządzenia szkody wysokość odszkodowania dla właścicieli lub użytkowników gruntów ustala zarząd drogi po porozumieniu się z osobami interesowanymi. Wypłata odszkodowania powinna być dokonana w ciągu dni trzydziestu od dnia dojścia do porozumienia. W razie niedojścia do porozumienia osoby interesowane mogą dochodzić odszkodowania na drodze sądowej w ciągu trzydziestu dni od daty otrzymania przez zainteresowanego zawiadomienia o wysokości przyznanego odszkodowania. Zawiadomienie to powinno być doręczone zainteresowanemu najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od daty wyrządzenia szkody.

Nieustalenie wysokości odszkodowania nie wstrzymuje urządzania zasłon odśnieżnych.

V. Postanowienia końcowe.

Art. 32. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Art. 33. Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Komunikacji w porozumieniu z Ministrami: Administracji Publicznej, Ziemi Odzyskanych, Obrony Narodowej i Skarbu.